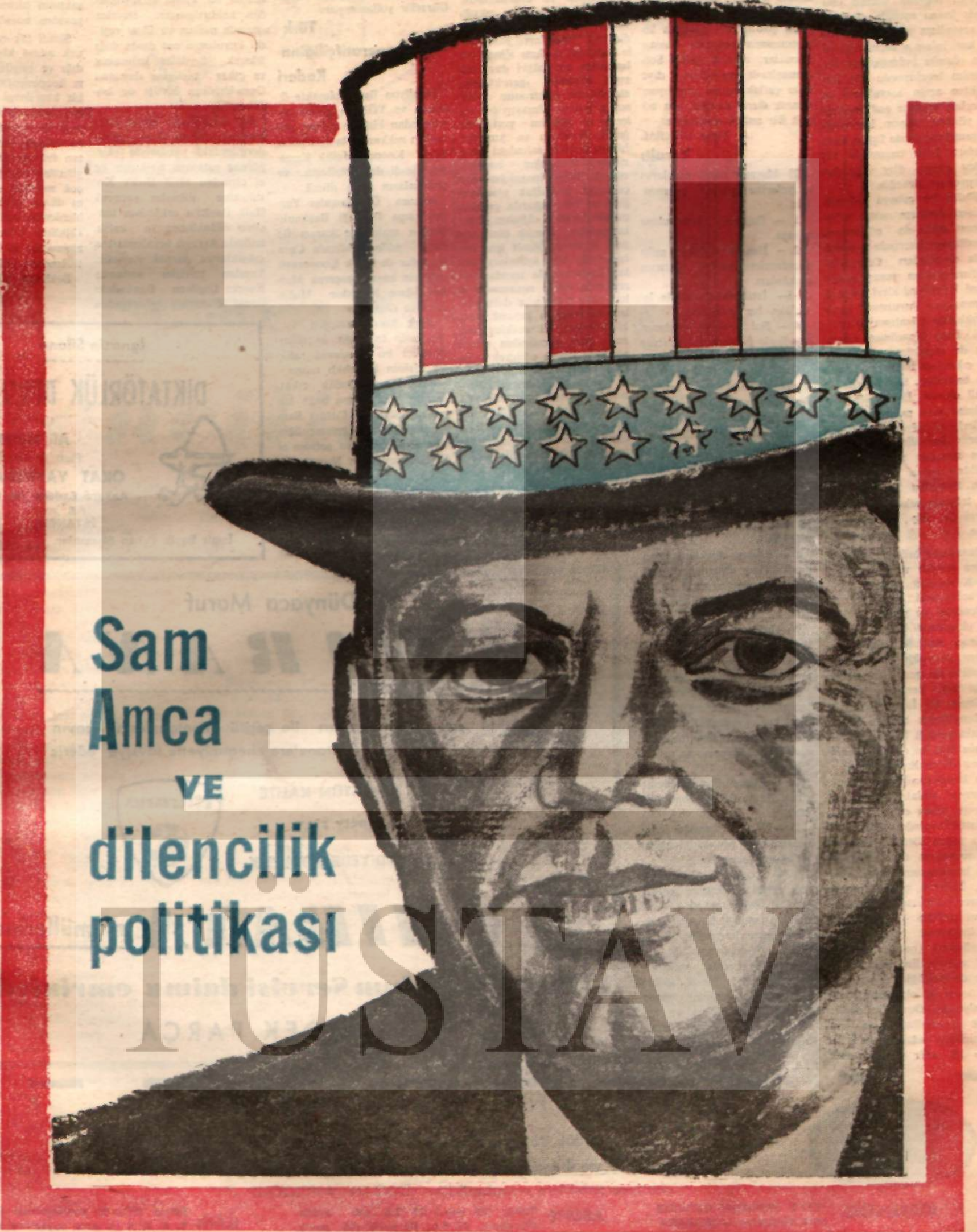

YÖN

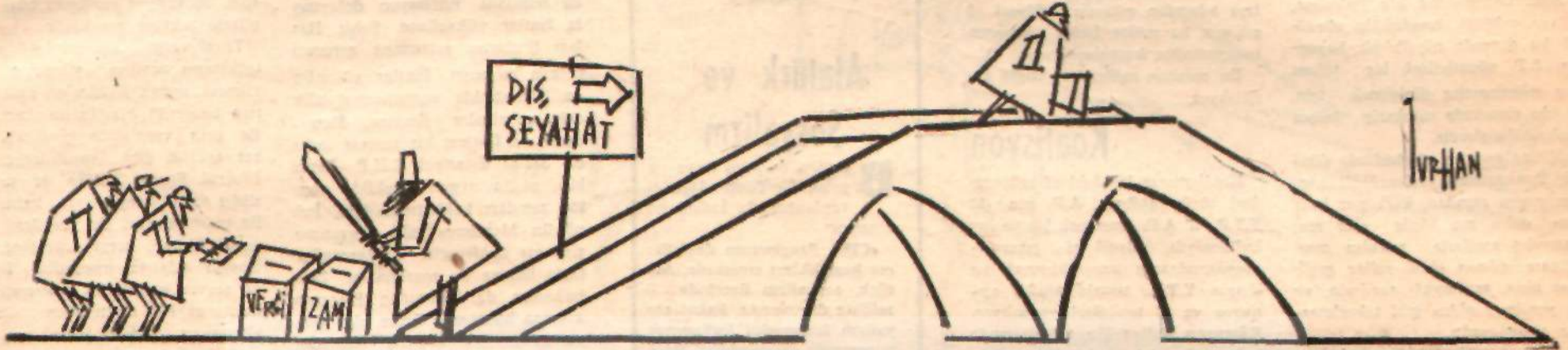
HAFTALIK GAZETE

Suriye'de genç
subaylar ihtilâli

Birlik, Hürriyet
ve Sosyalizm

Sam
Amca
VE
dilencilik
politikası

«GEÇENDEN BEŞYÜZ AKÇE, GEÇMEYENDEN BİN AKÇE...»

BAKİŞ

Sam Amca ve dilencilik politikası

Millet Meclisi ve Senato pek yakında haysiyetsiz bir kanun tasarısını görüşecek. Hükümet, yüksek milli menfaatler böyle gerektiriyor. Meseleyi aman kurcalamayın. Meçhurlar gibi ezilip büzülmelerle, bu haysiyetsiz tasarımı kanunlaştırmaya çalışacak. Parlâmento ise, bu tasarımı reddetmekle, Hükümetin de, Türk milletinin de şeref ve itibarını kurtarabilecek.

Tasarı, DP. devrindeki en büyük yolsuzluğun kahramanı olan bir firmanın, Amerikan şirketlerinden birine yaptığı borcun, Hazine tarafından ödenmesiyle ilgili. Firma esas itibarıyla Oğuz Akala ait. Bugün kollarını sallaya sallaya piva sada serbestçe dolayan Oğuz Akal Ziraat Bankasının 76 milyon lirasını dolandırmaktan sanık. Bu yüzden, her türlü yolsuzluğu örtbas etmeyi prensip edinen Menderes devrinde bile, Oğuz Akal meselesi için Meclis tahkikatı açılmıştı...

Oğuz Akal, bir nehir gibi tarlasra akıtılmakta büyük bir beceriksizlik gösterdiği Ziraat Bankası kredilerinin devamını sağlamak için, 1956 yılında bir Demir ve Çelik Fabrikası işine girişmiştir. Fabrika, Amerikan Howard International Inc. den taksitle alınmış ve Ziraat Bankası, Howard International lehine bir teminat mektubu vermiştir. Ne var ki, çok eski bir fabrikaya ait olan makine ve teçhizat, işe yaramaz durumdadır. Ziraat Bankası Umum Müdürü «Sınai Kalkınma Bankasına etüd yaptırıldı. Bu etüd, Demir ve Çelik Fabrikasının ne dede asgari 20 milyon zarar edeceğini göstermekte» diyor. Ekspertiz raporu, ayrıca 2 milyon 400 bin dolara alınan tesisin gerçek değerinin 400 bin doları aşmayacağını da ortaya koymuş bulunuyor.

Bu 2 milyon 400 bin dolarlık fabrika bedelinin önemli bir kısmı ödenmiş, geriye 914 bin dolar borç kalmıştır. Fakat fabrikanın kurucusu Türk Alka - Ahmet Oğuz Akal firması, borcunu ödemiştir. Alacaklı Amerikan şirketi, teminat mektubunu veren Ziraat Bankasına dönüyor. Ziraat Bankası ise satıcı firmanın yüklediği vebiceleri tamamen yerine getirmediğini ileri sürerek, kefaletini ifa etmektен kaçınıyor.

Buraya kadar herşey normal sayılabilir. Ortada her zaman rastlanabilecek bir ticari anlaşmazlık var. Tarafların hukuki yollardan anlaşmazlığı çözmeleri beklenir değil mi? Fakat hayır. Bu nok-

tada karşınıza Amerikan Hükümeti çıkıyor. Sam Amca, «Bu borcu ödemezseniz, dış yardımı keserim» diyor.

Paniğe kapılan Türk Hükümeti ise, Ziraat Bankasının 76 milyon lirasını cebine atan Oğuz Akalın borcunu, bir kanun tasarısı sevk ederek, Türk milletine ödetmek istiyor!

Perde arkasında dönenler

Başlangıçta Türk Hükümetinin tutumu normaldir. Howard International'e olan borcun ödenmesini tavsiye eden Washingtona, Ankara Hükümeti, «Bu mesele, geçmiş devrin yolsuzluklarıyla ilgili bir dava konusudur. Meselemin fazla kurcalanması doğru olmaz. Önce normal hukuki yollar tüketilsin» cevabını veriyor. Fakat Howard International, bir çok firma gibi Amerikada nüfuzlu senatör dostlara sahiptir. Tahmin edildiğine göre, Türkiye'deki çelik silolar, 90 dizel loko motifi gibi çeşitli büyük yolsuzluklarda baş rolü oynayan Hadari efendinin perde arkası gayretleriyle, iş takipçisi sayın Amerikalı Senatörler meseleye el koyuyorlar. İş takipçisi Senatörler sayesinde, «Milletlerarası Gelişme Kanunu» adı verilen Amerikan Dışyardım Kanununa bir fıkra ekleniyor. Türk dostluğuyla şöret yapan nüfuzlu Senatör Humphrey'nin gayretleriyle vücut bulan bu fıkraya göre, yardım gören Hükümetin veya o Hükümete bağlı bir teşekkülün teminat mektubu olduğu hallerde, yardım gören Hükümet, bir Amerikan vatandaşına veya firmasına olan borcu ödemekten kaçınırsa, Amerikan yardım kesilir. Ancak Cumhurbaşkanı, milli güvenlik düşünceleriyle bu hükmü uygulamayabilir.

Bu fıkra, Howard International'in durumuna uygun düşmektedir. Madem ki Ziraat Bankasının bir teminat mektubu vardır, o halde Türk Hükümeti Oğuz Akalın borcunu ödemelidir. Ödemezse yardım kesilir.

Artık Amerikan Hükümeti, 1 Ağustos 1962 den itibaren yürürlüğe giren dış yardım kanununun bu hükmüne dayanarak, meseleye resmen el koymuştur. 13 Aralık 1962 de Amerikan sefiri Başbakan İnönüyü ziyaret ederek, Oğuz Akala ait borcu, Türk Hükümetine ödetmek için konduğu rahatlıklar söylenebilecek olan

yardım kanununun yeni hükmünü hatırlatır. Sefirin tavsiyesi, Amerikan firmalarına olan borçların 1 Subata kadar ödenmesidir. Bu borçlar ödenmezse dış yardım kesilecektir. Gerçi Başkan, isterse, yardımı devam ettirebilir. Fakat bu yola giderse Başkan, Kongre karşısında müşkül durumda kalacaktır. Onun için en iyi yol, firmalara olan borçların ödenmesidir.

İş takipçisi Senator Humphrey de, bir CHP. ileri geleni kesinlikle ifade ettiğine göre, bakanlıklarımızdan birine mektup yazarak, hiç bir vetikisi olmadığı halde, firmaların alacağının ödenmesini ısrarla Anlaşılan sayın Amerikalı Senatör iş takipçiliğini bizim bakanlıklara kadar uzatmışlardır!

Bu arada, 14 Aralık günü New York'ta American Manu Facturer Association'un yemekli toplantısında, bir soru üzerine, Başkan Kennedy de vakıksız bir açıklama yaparak, «Türk Hükümeti, yolsuzluklardan suçlu gördüğü ve halen idam edilmiş bulunan bir bakanın derine ait borçları ödemek istemiyor» diyor ve bu yüzden dışyardımın kesilebileceğini, ihsas eder.

Bütün bunlar, başarılarını milletçe gireceğimize gayretlerden çok, dolar dilenciliklerine bağlıyan yüksek politikacılarımızın eteklerinin tutulması için kâfidir. «Ya yardım kesilirse» telâsına düşen korkak politikacılarımızın aklına, «Ekselâns, sizin iç kanununuzda yapılan bir değişiklik, bize hiçbir mükellefiyet yüklemeyecektir. Bu yetkili mahkemeleri ilgilendiren bir meseledir, bizi ilgilendirmez. Kaldı ki, ortada apaçık bir yolsuzluk var. Ekspertiz raporu, fabrikanın değerinin 400 bin doları aşmadığını gösteriyor. Halbuki şimdiye kadar, fabrika bedeli olarak 1 milyon 400 bin dolar ödenmiş. Geri kalan borcu, Türk Hükümeti yüklenemez. Açık göz bezirganları himaye gibi haksız bir sebepten dolayı dış yardımı keseceksiniz, buyurunuz kesin» demek gelmez. Aslında bu tarz hakk, cesur ve haysiyetli bir davranış karşısında yardım da kesilemezdi ya... Fakat, dolar dilenciliklerini, dün olduğu gibi bugün de iç ve dış politikamız

temel prensibi yapan politikacılarımızın paniğe kapılmaları için yardımın kesilmesi tehdidi kâfidir. Türk köylüsüne ait 76 milyon lirayı har vurup harman savuran Oğuz Akal'ın borcunu Türk milletine ödetmek için, derhal bir kanun tasarısı hazırlanır ve Meclise sevk edilir. Tasarının gerekçesinde, «Howard Firması, Amerikan siyasi makamları eliyle bakiye alacağının ödenmesinin teminini, Türk Hükümetinden istemistir. Hâdiseye ve inkişaf seyrine göre, borcun ödemesi suretiyle, ihtilâfın giderilmesi, zaruri bulunmaktadır» gibi haysiyet kırıcı bir ifadeyle, durum açıklanmaktadır.

Millet Meclisi Karma Komisyonunda «Amerikaya rüşvet mi veriyoruz» diyen milletvekilleri çıkmışsa da, «bir milli bankamızın dış memleketlerdeki itibarının ve dolayısıyla büyük milli menfaatlerimizin haleldar olabileceği» gibi çok vatansperverane bir gerekçeyle, hükümet tasarısı aynan kabul edilmiştir.

Yeni bir Lorando ve Tubini olayı

Buna benzer olaylara, Osmanlı İmparatorluğunun son günlerinde sık sık rastlanırdı. Meselâ Sait Paşanın hatıratında bir Lorando ve Tubini olayından bahsediliyor: Lorando ve Tubini adlı iki zencinin özel şahıslardan alacakları varmış. Alacak ödenmemiş. İşe Fransız Hükümeti el koymuş. Fransız Hükümetinin, donanmayı harekete geçirmesi üzerine, Osmanlı Hükümeti, Lorandoya 340 bin, Tubini'ye 162 bin dolar ödemek zorunda kalmış. Bu haysiyet kırıcı hikâyeye, Tan gazetesinin 9 Kasım 1901 tarihli sayısız da uzun uzun anlatılmaktaymış.

Bugün de dolar donanması harekete geçince, Türk Hükümeti 76 milyon liralık kredi dolandırıcılığında sanık olan bir Oğuz Akalın şahsi borcunu devlet ödettirmek için kanun tasarıları hazırlamak zorunda kalıyor! Fakat henüz iş iş ten geçmiş değildir. Parlâmento, bu haysiyetsiz tasarımı reddederek, Türkiye'nin şeref ve itibarını kurtarabilir.

Parlâmentoyu vazifeye çağırız arasında asıdır.

Doğan Avcioğlu

5. kapitalizm hızla sosyalaşmaktadır -gittikçe ar-

ne başvurmayaya bile cesaret edememiştir. C.H.P. Merkez İdare Kurulu raporunda, bu konuya ilgili olarak şu mazeretler ileri sürmektedir: «Halkevlerinin C.H.P. ye bağlı bir teşekkül olarak ihyasına, ne çok partili demokratik nizamın şartları, ne de ne mümkün olsa bile bütçemiz müsaait değildir. Öbür yandan, Halkevleri binaları büyük ölçüde olmak üzere devlet, özel idare, belediye ve köy tüzel kişileri tarafından verilen yardımlarla yapıldığı için, partimizin bu davaları da kazanması pek mümkün görülmemiştir. Sadece bu gerçekler bizi Halkevleri konusunda bir müracaatın uygun olmayacağına sevk etmiştir.»

Bir de köy enstitüleri davası var. CHP. Gençlik Kolları, Halk evleri gibi, Köy Enstitülerinin de açılmasını istiyor. Nitekim Parti Meclisinin toplantıda bulunduğu sırada, CHP. Gençlik Kolları tarafından yayınlanan bildiriye bu talep tekrarlandı. Bildiriye, Köy Enstitüleri davası, çok güzel şekilde belirtiliyor: «Köy Enstitülerinin kapatılması Türk eğitimi için bir milli cinayet ve bunun yaralarının bugüne kadar hiç tedbirle kapanmadığı da inkârı imkânsız bir gerçektir.»

Köy Enstitülerinde ilerici ve güçlü fikirler, körpe dimağlar için devrim, halk düşmanları için kültürel bir ihtilâl karakterindedir. Bu köklü yuvaları sayesindedir ki Atatürk ilke ve devrimleri yurdumuzun en ücra köşelerine kadar ulaşabilmiştir.»

Evet, Köy Enstitüleri bir ihtilâldir. Hür fikrin köye giriş ihtilâliydi. Köyün uyanışı ihtilâli idi. İhtilâl ise ruh ve beyecan ister. Halbuki C.H.P. yöneticileri bu konuda, «Köy Enstitülerinin ismini bırakıp, ilkelini uygulayacağız» diyorlar. Şimdi soruluyor: Köy Enstitülerinin isminden korkanlar, yani bir avuç gericiye tâviz verenler, bu konuda gerekli ruh ve heyecan verebilirler mi? Kefinden ürkenler, hür fikrin köye girmesine, köyün uyanışına tıza gösterebilirler mi?

Aldatmacalara herhâlde ihtiyaç yok. C.H.P. yöneticileri kimsevi inandırılmayacak olan program değişikliği aldatmacasının zahmetlerine boş yere katlanmamalıdır. Mevcut programla da pek çok şey yapabilir. Yeter ki yapmak istensin...

Kavelcilerin tevkifi

Hükümetin anlayışlı müdahalesi ile kapandı sanılan Kavel grevi olayı, Sarıyer Savcısının, Anayasa çerçevesi içindeki haklarını kullanan işçilerin fiilini Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu içine sokmak marifetini göstermesiyle yeni bir safhaya girdi. 12 işçi tevkif edildi, haklarında tevkif kararı çıkan iki işçi daha var.

Mesele, Türk yargıcının önüne geldiği için konunun esası hakkın da şimdilik bir şey söylemeyeceğiz. Ancak, Kavel grevi dolayısıyla işçi dayanışmasının güzel bir örneğini veren mevkûfların yardımına kaçmanın, çalışmanın en yüksek değer olduğuna inanan hukukçuların görevi olduğunu belirtmek isteriz.

Gerçek milliyetçilere çağrı

Denizlinin Çivril ilçesinde Avukat İsfender Yazıcı, öğretmen Hasan Karagöz, öğretmen Kadir Erbuğ ve Sağlık memuru Emin Karakoç, «Kampanyalı bir gr.

zete yayınlamaya başladılar. Gazetenin ilk sayısında, «gerçek milliyetçilere sesleniyoruz» diye bir bildiri de var. Bildiriye «yıllarca ve yıllarca şerefli tarihimize, elimiz cebimizde olduğumuzdur. Kuru kuru o kadar gündük, o kadar bağardık ki bir de ne görelim? Dünyanın en geri on milletinden biri oluvermişiz» deniyor ve gerçek milliyetçiliğin palavra ile olmayacağı belirtilerek, temelden kalkınma seferberliği isteniyor.

Çivril aydınları, çalışmalarını da başarılar dileriz.

Prof. Talas'a cevabımız

Sayın Prof. Cahit Talas, kapitalist sistemin de, sosyalist sistemin de mutlaka belli siyasal sistemler olduğunu ileri süren görüşlerini tenkit etmemiz üzerine, ikinci bir yazı ile YÖN'e cevap verdi. (İlk yazı için bakınız: YÖN, Sayı: 56).

1 — Biz, Sayın Talas'ın iddia ettiği tarzda, kapitalist sistemin mutlaka demokrasiyle, sosyalist sistemin de mutlaka totaliter bir sistemle bağdaşabileceği iddiasının hatâli olduğunu söylemişiz: sosyalizmin de, kapitalizmin de çeşitli siyasal sistemlerle uyumlanabileceğini örnekleriyle göstermiştik. Nitekim Sayın Talas da son cevabında «totaliter, kapitalizm», «liberal - kapitalizm» gibi, kapitalizmin mahiyeti ile ilgili olmayan sun'î tasarıflar yaparak, bir düşüncemizin doğru olduğunu kabul etmektedir. En sade târihiyle, kâr — yani özel çıkar — esasa göre ayarlanmış ekonomisi demek olan kapitalizmin başına totaliter ve liberal gibi siyasal sistemleri ifade eden, fakat kapitalizmin mahiyetini değiştirmeye yarıyorlar. İspanya'da da aynı Fransa'da olduğu gibi bir kapitalist sistem vardır. Fakat İspanya ve Fransa'da farklı siyasal rejimler mevcuttur. Yani kapitalizm, demokrasi ile de, faşist bir idare ile de bağdaşmaktadır. Nitekim Sayın Prof. Talas da, Fransız İktisatçısı André Marchal'ın ekonomik sistemlerle ilgili etüdünden aktardığını tahmin ettiğimiz «Kapitalist sistem, çeşitli binyelere, şartlara, zihniyetlere uyabilme tediri» görüşünü benimseyerek farkında olmadan bizim tezimizi savunmaktadır. André Marchal'ın de bahis konusu etüdde belirttiği üzere, kapitalizm, İbni Suud'un ortaçağ düzeninde de, ileri ekonomilerde de özül değişmeden yaşayabilmektedir.

«KELLE KOLTUKTA»

Sosyalizme gelince, iktisadi açıdan sosyalizm, en sade tarifıyla, ekonominin kâr yerine, toplumun ihtiyaçlarına göre düzenlendiği bir sistem demektir. Ekonominin ihtiyaçlara göre düzenlenmesi ise, totaliter bir siyasal sistemde, demokratik bir siyasal sistemle de bağdaşabilir. Ve bağdaşmak tadır. Sosyalist sistem de kapitalist sistem gibi yeter sosyalizme sahiptir. İhtiyaçlara göre ayarlanan bir ekonomide, müstehlak tercihlerinin tamamen ortadan kalkacağı ve merkezi plânın bu tercihlere aldırılmadan hazırlanacağı idiaları, belli tipte memleketlere ve belli bir gelişme safhasına bakarak yapılan acele bir genellemedir. Sayın Profesörün, André Marchal'ın ilgili çekiç etüdü bir defa daha dikkatle okunmasını tavsiye ederiz.

2 — Mesele aksi yönden de ele alınabilir ve siyasal rejimlerin çeşitli iktisadi sistemlerle bağdaşabileceği ileri sürülebilir. Meselâ klasik demokrasinin belli başlı şekli olan parlamenter sistem kapitalizmle de sosyalizmle de uyumlanabilir. Hatta Sovyet Rusya bile bugün, istihlal seviyesi yüksek kapitalist memleketlerde, komünizmin parlamenter sistem içinde gerçekleştirilebileceğini ileri sürmektedir. Nitekim Sayın Talas da «Klasik ve Batı anlamındaki demokrasi, kapitalist bir sistemdir» diyor. Başka hiç bir iktisadi sistem içinde mevcut olmamıştır. İşçilerin de parlamentolar içinde söz sahibi oldukları ve aynı zamanda aynı bir demokrasiye de yer veren bir siyasal sistem, demokratik sosyalist sistemin siyasal rejimidir. Faşistler bunu tasarlamışlardır ve İngiltere'de 1945-1951 arasında bir siyasal rejim tatbik edilmiştir» derken, bizim görüşümüzü de belirtiriz.

Prof. Cahit Talas

şümüzü kabul etmiş olmuyor mu? Zira her iki hâlde de, bahis konusu olan siyasal rejim, parlamenter sistemdir. Başka bir deyişle, parlamenter sistem On dokuzuncu Yüzyıl kapitalizmi ile de, Fabian sosyalizmi ile de bağdaşabilmiştir. Az gelişmiş ülkeler de de Nâsır otoriter bir idareyle, İngiliz Güyanasında Dr. Jagan çok partili, demokratik ve hürriyetçi bir idareyle sosyalizm yolunu açmaya uğraşmaktadırlar.

3 — Siyasal rejimler üzerinde geniş incelemeler yapan Prof. Duverger «de la Dictature» adlı eserinde ve Prof. Finer, YÖN'de özetini yayınladığımız «At sırtındaki adam» etüdünde siyasal rejimlerin, özellikle demokrasinin kaderini, ekonomik sistemlere değil, esas itibariyle istihlal seviyesine bağlıyorlar ve ilim adamlarına yakışır ihtiyatlı bir ifadeyle, istihlal seviyesi düşük toplumlarda, siyasal rejimin diktatörlüğe kayma ihtimalinin fazla, istihlal seviyesi yüksek toplumlarda ise az olduğunu ileri sürüyorlar.

4 — Sayın Talas, «Kapitalist olmayan bir gelişme yolunun demokrasiyile daha kolay bağdaşabileceğini» söylemekle siyasal ve iktisadi sistemler arasında bizim de bağ kurarak tezde düştüğümüzü söylüyor. Fakat hayır. Bir defa biz, siyasal sistem ile ekonomik sistem arasında hiç bir bağ yoktur tarzında aşırı bir tezi savunmadık. Sadece mutlaka bir bağ olamayacağını söyledik. Kal di ki bizim idiamız esas itibariyle istihlal seviyesinin düşüklüğü ile ilgilidir. Biz, kalkınma yolundaki istihlal seviyesi düşük bir toplumda, kapitalist gelişme, mahiyet icabı gelir dağılımındaki adaletsizlikleri artırarak, uyanık halk kütlelerine demokratik bir sistemde uygulanması çok güç olan fedakârlıklar yükler diyoruz. Kütlere bu fedakârlıkları kabul ettirmek, ancak otoriter bir idareyle ve faşist metodlarıyla mümkün olur. Kapitalist olmayan bir gelişme ise, ücretlerin ve külfetlerin paylaşılmasında adalet sağlayarak, kalkınmanın fedakârlıklarına gönül rızasıyla katlanmayı kolaylaştırır. Bu sebeple kapitalist olmayan bir gelişmenin demokratik bir düzen içinde gerçekleştirilebilme şansını, kapitalist gelişmeden çok daha fazladır. Ayrıca, kapitalist olmayan bir gelişme, kalkınma hızını çok yükselterek, kütlelerin hızla artan ihtiyaçlarının yaratıldığı sabırsızlıkları daha kolay gidererek siyasal istikrarı sağlar. Kapitalist sistemde milli gelirin yüzde 35'ini alanların, yüzde 5 yatacını yapması bunun delilidir. Sosyalist sistemde bu yüzde 35'ine %50'lik bir kısmı yatacını alır.

gidecektir.

5 — Sayın Profesör, «Türk demokrasisi, siyasal ve iktisadi alan da bazı noksan ve kıyafetsiz taraflarına rağmen bir demokratik sosyalist sisteme çok yaklaşmıştır» diye ifade ettiği hükmünü, şaşkınlıkla karşılamamızı ya da dırıyor. «Ben bunu dedim, ama, demokratik düzene çok yaklaşan bu sistemin eksikliklerini de söyledim» demeye getiriyor. Eksiklikler, Sayın Talas'a göre, «sistem bütünü olarak düşünülmemesi ve birçok taraflarının da akşamı» Aksaklıklar, «gelir dağılımında adaleti sağlamak bakımından gereken ölçüde enerjilerle davranılmaması, gelir vergisinin ve sosyal politikanın yetersizliği, bir de işçilerin parlamentoda önemleri ölçüsünde temsil edilememesi.» Yani Profesöre göre, işsiz de sosyalizme çok yaklaşmak mümkündür! Biz ise, yer yüzündeki bütün sosyalistler gibi, sosyalizmi işçi sınıfının ideolojisi olarak biliyoruz ve işçi sınıfından mahrum bir sosyalizm min her şey olabileceğini, fakat sosyalizm olamayacağını söylüyoruz. Bu düşüncesi, Sayın Profesörün, sosyalizm hakkında yeter bilgiye sahip bulunmadığı hakkındaki kanaatimizi teyid ediyor.

Türkiye, özellikle İkinci Dünya Savaşından beri kapitalist bir gelişme yoluna girmiştir. Amerikan parası ve devlet yardımlarıyla, âdeta zorla kapitalist bir sınıf ve kapitalist bir ekonomi yaratmaya çalışılmıştır. Sayın Talas, YÖN koleksiyonunu dikkatle inceleyince, bu çabaların sayısız örneklerini bulacaktır. Menderes Hükümetleri gibi, İnönü Hükümetleri de devlet sektörünün genişlemesine rağmen kapitalizm yolundadırlar. Buna, liberal olmayan bir kapitalizm adını verebiliriz.

6 — Sayın Talas, Nâsır gibi örnekleri ileri sürerek, işçi sınıfı şuurlanmadan ve teşkilatlanmadan da sosyalizm olabileceğini söylüyor. Bu görüş de, kapitalist olmayan bir gelişme yolunu seçmekle, sosyalizme erişmek arasındaki farkı görmezlikten geldiği için hatâlidir. Nitekim, Nâsır, kapitalist olmayan bir gelişme yolu seçmiş, dış ticaret ve mali kurumları devletleştirerek ve tarımda feodaliteyi tasfiye ederek, Mısır'da kapitalizmin temellerini yıkmıştır. Fakat sosyalizme yaklaşmaktan da henüz çok uzaktır. Batı sosyalistlerinin «devlet ekonomisi» adını verdikleri bu safha, kapitalizm ile sosyalizm arasındaki bir intikâl safhasıdır.

Az gelişmiş ülkeler, kapitalizm safhasını atlayarak hızlı sosyalizme ulaşmak için —güçlü bir

ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ
VE ESKİ MALİYE BAKANI KEMAL KURDAŞ, IN
SOSYALİST KÜLTÜR DERNEĞİ İÇİN VERDİĞİ
KONFERANSIN BÖLÜMLERİNİ YAYINLIYORUZ

Eğitimde Sosyalizm

Türkiye, çalışmaya değer vererek, adalet içinde hızla kalkınabilmesi için muhtaç olduğu yönü tekrar bulabilecek midir? Bu, herşeyden önce memleket aydınının, vicdanının, aklının ve bilgisinin sesine uyarak cesaretle ortaya çıkmasına bağlıdır.

Kemal Kurdaş

İnsan emeği ve zekası sosyalist düşüncenin ışıklarını üzerine döndürdüğü merkezi noktadır. Bu bakımdan sosyalist düşüncede insanın eğitimi ve yetiştirilmesi hayati bir önem ve alaka taşır. Fırsat eşitliği, gelir ve servetlerin dağılımında adalet ve denge içerisinde hızlı bir ekonomik ve kültürel kalkınma hedefi ile sosyalist düşüncenin, bir eğitim sisteminden başlıca şu hizmetleri beklediği söylenebilir.

1. Eğitim sistemi kabul olduğu kadar çok adette insana tahsil ve terbiye vermeli dir.

2. En gelişmiş ekonomilerde bile, eğitim tahsisine ayrılabilecek mabutar, belki bu imkânların diğer yönlerindeki daha yüksek kenar veriminden feragat edilmek istenmezse, belli bir ölçünün dışına çıkamayacaktır. Geri kalmış memleketlerde ise eğitime verilecek paraların, ihtiyaç karşısında, ne kadar istense dahi, gene de oldukça dar olması beklenebilir. Binaenaleyh bir eğitim sistemi bu dar ve belirli imkânlardan tam verimle azami şekilde faydalanmayı bilmeli dir. Eğitim açısından belirli bir imkândan en büyük ölçüde faydalanmak ancak şu noktaları sağlamakla mümkün olabilir:

a) Dar eğitim imkânları toplu olarak kabiliyetlilerin yetiştirilmesine hasredilir.

b) Kabiliyetli genç dimağlar en ziyade hevesli ve kabiliyetli oldukları sahelerde eğitime tâbi tutulur.

c) En ziyade netice verecekleri sahalar da yetiştirilmeye tutulacak kabiliyetlere, vasıflı ve gelişmek ihtiyacında olan bir cemiyetin muhtaç olduğu yönde bilgiler verilir.

20. asır medeniyeti bir teknik bilgi medeniyetidir. Bu bakımdan sosyalist bir düşünce içinde eğitim sisteminin temel vazifelerinden biri, kabiliyetli dimağlara en son buluşlar ve gelişmeler içerisinde teknik bilgiyi vermek olmalıdır. Böyle bir açıdan incelendiği takdirde katıksız bir kapitalist rejimin (bu tip toprak kapitalizmi, ticari veya sanayi kapitalizmi) eğitim için ideal ve eğitim tutumunu ile sosyalist hedefli bir sistemin eğitim tutumunu arasında temel farklar olduğu kolayca görülecektir. Babadan oğula büyük servetlerin intikal ettirilmesi ve millî gelirin önemli bir kısmının küçük bir zümre elinde toplandığı bir cemiyette bu mutlu zümrenin eğitimden daha çok kültür ve zarafet beklediği söylenebilir. Varlıklı bir çocukta edebiyat, tarih bilmesi, oturup kalkmayı, güzel konuşmayı öğrenmesi, müzikten ve resimden anlaması ve

denemesi istenir. Sosyalist düşünce ise geniş kitleleri sür'atle kalkındırma gayesini de olduğundan kıymetli imkânları böyle bir lükse israf edemez. Sosyalist düşünce teknik bilgiyi geliştirerek sür'atle neticeye gidilmesini bekler.

Eğitim sistemimiz

Eğitim sistemimizin büyük zaafı, noksanlar ve yetersizliklerle dolu olduğu görülmektedir. Beş yıllık plana göre 1963 yılında ilk eğitim çağındaki nüfusun ancak % 73'ü, orta okulu çağındaki nüfusun ise ancak % 19.1'i okula gidebilmek imkânına kavuşacaktır. Lise seviyesindeki okullarda okul çağındaki nüfusun 1963 yılında ancak % 9.3'ü okula gidebilecektir. Aynı yıl içinde yüksek öğretim de bu nisbet okul çağı nüfusunun sadece % 3.3'ü olacaktır. Teknik Yüksek Öğrenime devam eden öğrenci adedi okul çağındaki nüfusun ancak binde altısını kavramaktadır. Genel yüksek öğrenimde ise aynı nisbet 2.7'dir. Bu rakamların belirttiği gibi, ilk okul seviyesindeki bütün nüfus eğitime tâbi tutulmadıktan başka, orta okul seviyesinde okuma çağındaki nüfusun ancak 1/5'i; lise seviyesinde 1/10'ünden azı eğitim imkânlarından istifade ettirilebilmektedir. Eğitim sistemimizde kabiliyetlere göre yöneltme ise hiç mevcut bulunmamaktadır. İlkokulu bitiren bir öğrenci herhangi bir kabiliyet testine ve araştırmasına tâbi tutulmadan aile muhtelifin telkini ve kendi sezileri ile, herde de belirsizceği gibi, imkânların müsaadesi nisbetinde orta eğitim seviyesinde bir okulu kendisine seçmektedir.

Eğitim sistemimizin bütün kabiliyetlere ve gençlere fırsat eşitliği vermek bakımından durumunu daha tatmin edici değildir. Köylerimizin 1/3'ünde ilk okulu dahi bulunmadığı anlaşılmaktadır. Binaenaleyh bu köylerde yaşayan kabiliyetli ve varlıksız, az ve orta varlıklı ailelere mensup bütün çocuklar ilkokul eğitimini dahi görememek, bu risikten istifade edememek durumundadır. Bu köylerde ancak varlıklı ailelerin çocukları komşu köy, nahiyeye veya kasabalara giderek ilk öğretimden istifade edebilirler.

1961 ders yılı itibariyle Türkiye'de 153 Lise ve 543 Orta Okul mevcut olduğu; ilçelerin 507'sinde lisenin, 119'unda Orta Okulun, nahiyelerin 862'inde Orta Okulun

mevcut olmadığı anlaşılmaktadır. Şu hale göre, köylerin tamamında, nahiyelerin % 95'inde ilkokuldan mezun olan öğrencilerin Orta Okul eğitimini görebilmek üzere civar ilçelere veya il merkezlerine gitmesi gerekmektedir. Dıştan görünüşte Orta Okullarımız ve onları takiben liselerimiz parasızdır. Fakat açıkça görülecektir ki, bütün köylerle, nahiyelerle % 95'inde ilk okul tahsilini bitiren öğrenciler orta okulu görebilmek üzere civar ilçelere ve il merkezlerine giderek bir masraf ihtiyacı karşılamazlar. Binaenaleyh, onların bakımından orta okul, parayı gerektiren bir yerdir. Bu şartlar altında büyük köylü ve nahiyeye nüfusuna mensup kabiliyetli ve varlıksız bütün gençlerin, hattâ az ve orta gelirli ailelere mensup çocukların orta okul tahsilinden mahrum kaldıkları kabul edilebilir. Bu grupta gene ancak yüksek gelirli mahdut birkaç ailenin çocuğu ilk okulum üstünde bir eğitime kavuşmak imkânına sahiptir.

Liseler bakımından durum buna benzer şekildedir. İlçelerin % 95'inde lise mevcut değildir. Tabiiyle lise, nahiyeye ve köyler için bahis mevzuu dahi olamaz. Binaenaleyh, ilçe merkezlerinde orta okula tayin köylü gidebilmek imkânını bulan —ki ilçelerin % 25'inde orta okul bulunmadığı anlaşılmaktadır— öğrencilerin pek büyük bir kısmı liseye devam imkânını bulamayacaktır. Lise mevzuunda eğitim imkânı yine illerin nisbeten daha yüksek gelirli zümresi ile ilçe ve nahiyelerin yüksek gelirli ailelerinin çocuklarına bir liste çıkarmak imkânını vermekte ve ne kadar kabiliyetli olursa olsun varlıksız çocuklar elenmektedir. İlk okulu bitiren varlıksız çocuklar için tahsillerine devam bakımından iki imkân mevcuttur:

Birincisi, parasız —yatılı imtihana girip, parasız — yatılı olarak orta okul ve liseye devam edebilmek;

İkincisi ise İlk Öğretmen Okulları ve bir kısım San'at mekteplerine yine parasız — yatılı olarak girebilmek imkânlarını araştırmaktır.

Kabiliyet israfı

Bugün için ortaokul ve liselerde parasız — yatılı okuyabilecek öğrenciler son derece dar bir çerçeveye sınırlanmıştır. 1960 — 1961 ders yılında orta okul ve lise seviyesindeki 352.000 öğrenciye mukabil sadece 1245 adet parasız — yatılı imkânı olduğu anlaşılmaktadır. Şu halde,

orta okul ve lise seviyesinde parasız — yatılı okuyabilecek öğrenciler, bu okullara devam eden kütlenin binde dördünden daha az bulunmaktadır. Şayanı işaret olan cihet, orta okul ve lise sistemimizin varlıksız öğrenciye parasız — yatılı imkânını vermektense doğan durumun, geçen 30 yıldan pek büyük ölçüde fakir öğrencinin aleyhine değiştiğidir. 1934 — 1935 yıllarında orta okul ve lise seviyesindeki 35.000 civarında öğrenci adedinin % 10'nuna yakın bir kısmının parasız — yatılı okuduğu anlaşılmaktadır. O yıllarda parasız okuyan 2500 — 3000 çocuğa mukabil bugün ancak 1300 çocuk parasız — yatılı sisteminden istifade edebilmektedir. Parasız — yatılı çocukların lise ve orta okuldaki öğrenci kitlesine nisbeti de % 10 civarından binde dört seviyesine düşmüştür.

Bugün için varlıksız ilkokul mezunu öğrencilerin tahsile devam edebilecek imkânı daha ziyade öğretmen okulları ve sanat mekteplerinde mevcut bulunmaktadır.

Fakat bilindiği gibi, bu okullardaki imkânlar da mahduttur ve buralardan mezun olacak çocuklara da Üniversite tahsiline gidebilmek yolu kapalıdır. Böylece eğitim sistemimiz, bir taraftan her kademedeki varlıksız fakat kabiliyetli çocuğu bünyeden atarken diğer taraftan da güç belki bu bünyeye girebilmiş çocukları Üniversiteye veya daha üst kademeye geçip kabiliyetlerinden cemiyete tam verimini verebilmekten alıkoymaktadır. Bu tahsil biraz daha ileri götürülürse görülür ki, eğitim sistemimiz Üniversitelerde genellikle ancak il merkezleri ve ilçelerin varlıklı ailelerinin çocuklarını ahip, sevketmektedir. Bunun yanında, Üniversitemiz bakımından fırsat eşitliğini haleldar edici bir başka ve daha acı bir durum da mevcut bulunmaktadır: Üniversitelerimiz hâlen İstanbul, İzmir, Ankara ve Erzurum'da olmak üzere dört merkezde toplanmış haldedir. Üniversitelerimizde alınan harçlar yılda 50 - 60 T.L. gibi hemen bir hiç mesabesinde. Binaenaleyh, Üniversitemizdeki eğitim de aşağı yukarı parasızdır. Ancak, hemen görülecektir ki, bu parasızlıkta, esas itibariyle Ankara, İstanbul, İzmir ile Erzurum şehirlerinde yaşayan ailelerin lise mezunu çocukları için doğrudur. Bu gençler Üniversite giriş imtihanlarını kazanabilirlerse ailelerinin yanında Üniversiteye devam edebilmek imkânına sahiptirler. Fakat bu dört şehir dışındaki ilçe ve il merkezlerindeki lise mezunu genç

Türk Dil ve Edebiyatı	31.1	16.1	15
Türk Tarih ve Coğrafyası	18.8	23.6	8.5
Türk Tarih ve Coğrafyası	36.2	10.9	1.1
Yurttaşlık, Sosyoloji, Hukuk ve Politika	25.8	19.9	3.0
Matematik	26.6	19.1	3.4
Genel Olarak Matematik	24.6	15.4	4.6
Arithmetik ve Geometri	20.4	18.1	6.4
Geometri ve Trigonometri	15.6	19.0	10.9
Astronomi	15.0	19.9	15.2
Fizik	20.5	20.5	7.3
Kimya	18.1	21.2	10.0
Biyolojik Bilimler	21.3	19.2	7.3
Fizik ve Biyolojik Bilimlerin Hayatta Kullanılması	17.9	21.2	8.6
Sağlık Bilgisi, İlk Yardım Beden Eğitimi	33.2	15.1	2.9
Tarım, Bahçecilik, Ağaç Yetiştirme	21.5	19.3	8.8
Müzik ve Sanat Tarihi	19.7	23.1	8.2
İngilizce	8.4	13.0	21.2
Fransızca	10.7	17.5	15.6
Almanca	4.4	6.7	25.6
Öğrenci Psikolojisi	23.4	15.1	7.3
Rehberlik Prensipleri ve Teknikleri	13.8	16.2	13.9
Öğrenci Değerlendirme, İstatistik	16.4	17.9	10.5
Eğitim Psikolojisi	27.2	14.3	5.1
Kar. Tek. Okul İçin Meslek Dersleri	4.3	4.8	16.1
Erkek Tek. Okul İçin Meslek Dersleri	3.2	4.4	16.6
Tic. Okul İçin Meslek Dersleri	2.5	4.6	16.1

Genel Bilgi Olarak	Yeterli	47	13.6
	Yetersiz	43	10.4
Öğretim konusu veya metoda olarak	Yeterli	14	1.4
	Yetersiz	11	0.8
Cevapsuz	Yeterli	1.1	0.3
	Yetersiz	0.3	0.3

Orta dereceli okullarda uygulanan öğretmenlerin yeterlik derecesine göre dağılımı (%)

Öğretmen Kalitesi

Öğretmen kalitesi, eğitim sisteminin başarısını belirleyen en önemli faktördür. Bu makalede, orta dereceli okullarda görev yapan öğretmenlerin yeterlik derecesine göre dağılımı ve bu durumun eğitim kalitesine etkisi incelenmiştir. Araştırma, 1960-1962 yılları arasında gerçekleştirilmiştir ve sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Genel olarak, öğretmenlerin yeterlik derecesinin orta düzeyde olduğu görülmüştür. Ancak, bazı alanlarda yeterlik seviyesinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Özellikle, eğitim psikolojisi ve rehberlik prensipleri alanlarında yeterlik oranları düşüktür. Bu durumun, öğrencilerin öğrenme süreçlerinde karşılaştıkları sorunlara neden olduğu düşünülmektedir.

Öğretmenlerin yeterlik derecesini artırmak için, eğitim bakanlığının öğretmen yetiştirme programlarını güçlendirmesi gerekmektedir. Özellikle, eğitim psikolojisi ve rehberlik prensipleri alanlarında daha fazla dersler verilmesi ve öğretmenlerin bu alanlarda sürekli olarak eğitim almaları teşvik edilmelidir.

Öğretmenlerin yeterlik derecesinin orta düzeyde olduğu görülmüştür. Ancak, bazı alanlarda yeterlik seviyesinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Özellikle, eğitim psikolojisi ve rehberlik prensipleri alanlarında yeterlik oranları düşüktür. Bu durumun, öğrencilerin öğrenme süreçlerinde karşılaştıkları sorunlara neden olduğu düşünülmektedir.

Öğretmenlerin yeterlik derecesini artırmak için, eğitim bakanlığının öğretmen yetiştirme programlarını güçlendirmesi gerekmektedir. Özellikle, eğitim psikolojisi ve rehberlik prensipleri alanlarında daha fazla dersler verilmesi ve öğretmenlerin bu alanlarda sürekli olarak eğitim almaları teşvik edilmelidir.

Öğretmenlerin yeterlik derecesinin orta düzeyde olduğu görülmüştür. Ancak, bazı alanlarda yeterlik seviyesinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Özellikle, eğitim psikolojisi ve rehberlik prensipleri alanlarında yeterlik oranları düşüktür. Bu durumun, öğrencilerin öğrenme süreçlerinde karşılaştıkları sorunlara neden olduğu düşünülmektedir.

Öğretmenlerin yeterlik derecesini artırmak için, eğitim bakanlığının öğretmen yetiştirme programlarını güçlendirmesi gerekmektedir. Özellikle, eğitim psikolojisi ve rehberlik prensipleri alanlarında daha fazla dersler verilmesi ve öğretmenlerin bu alanlarda sürekli olarak eğitim almaları teşvik edilmelidir.

Öğrenci Adedi	7240
Öğretmen	6610
Yeterli	1460
Yetersiz	670
Cevapsuz	400

Burada mevcut öğretmenlerin yeterlik derecesinin orta düzeyde olduğu görülmüştür. Ancak, bazı alanlarda yeterlik seviyesinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Özellikle, eğitim psikolojisi ve rehberlik prensipleri alanlarında yeterlik oranları düşüktür. Bu durumun, öğrencilerin öğrenme süreçlerinde karşılaştıkları sorunlara neden olduğu düşünülmektedir.

Öğretmenlerin yeterlik derecesini artırmak için, eğitim bakanlığının öğretmen yetiştirme programlarını güçlendirmesi gerekmektedir. Özellikle, eğitim psikolojisi ve rehberlik prensipleri alanlarında daha fazla dersler verilmesi ve öğretmenlerin bu alanlarda sürekli olarak eğitim almaları teşvik edilmelidir.

Öğretmenlerin yeterlik derecesinin orta düzeyde olduğu görülmüştür. Ancak, bazı alanlarda yeterlik seviyesinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Özellikle, eğitim psikolojisi ve rehberlik prensipleri alanlarında yeterlik oranları düşüktür. Bu durumun, öğrencilerin öğrenme süreçlerinde karşılaştıkları sorunlara neden olduğu düşünülmektedir.

Öğretmenlerin yeterlik derecesini artırmak için, eğitim bakanlığının öğretmen yetiştirme programlarını güçlendirmesi gerekmektedir. Özellikle, eğitim psikolojisi ve rehberlik prensipleri alanlarında daha fazla dersler verilmesi ve öğretmenlerin bu alanlarda sürekli olarak eğitim almaları teşvik edilmelidir.

Öğretmenlerin yeterlik derecesinin orta düzeyde olduğu görülmüştür. Ancak, bazı alanlarda yeterlik seviyesinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Özellikle, eğitim psikolojisi ve rehberlik prensipleri alanlarında yeterlik oranları düşüktür. Bu durumun, öğrencilerin öğrenme süreçlerinde karşılaştıkları sorunlara neden olduğu düşünülmektedir.

SURIYE

Birlik, Hürriyet
ve Sosyalizm

Orta Doğunun klasik hükümet darbesi tarihi daha dünü kadar «bir albay, birkaç zırhlı araba, radyo evini istilâ» şeklinde yapılarak Irak'taki son hareketten itibaren tarife yeni bir unsur daha katıldı: Jet uçakları. Geçen Cuma sabahı «Şam da halk jetlerin gürültüleri ile uyandı. Sonra silah sesleri ile «birsever» olduğunu anladı. Radyo hareketi geçmesi daha geç oldu. Radyo, «Birlik, hürriyet ve sosyalizm» diyerek yeni Orta Doğu ihtilallerinin ortak parolasını tekrarlardı.

Suriyenin Orta Doğunun en kapsamlı ülkesi haline gelmesi 1949 yılında 30 Mart'ta 4 albay harekâtı ile başlayan Albay Hüsnü Zaim, Hinnavi, Çiçekli ve Kallas elbirliği ile askerî harekâtı girişip iktidarı aldılar. Albay Hüsnü Zaim diğer arkadaşlarının desteği ile dikta idaresini birkaç ay için tesis eder. Ancak arkadaşlarının desteği 14 Ağustos 1949'a kadar sürer. Hinnavi, Hüsnü Zaim'i düşürür. Çiçekli ve Kallas Hinnavi'yi desteklemektedirler. İktidarı ele geçiren Hinnavi'nin ilk işi kendisini mareşal ilan etmektir. Fakat iktidarı uzun sürmez. 18 Aralık 1949 da Hinnavi'yi düşüren gene kendisine en yakın olan albay Çiçekli'dir. Çiçekli bu işi dikta ile yürütmeyeceğine siyâh bir idarenin zaruretine bir süre için inanır görür. Ancak bu inancı uzun sürmez. 28 Kasım 1950 de Cumhurbaşkanlığı ile yetinmeyecek bir darbe düzenler. Dikta idaresi kurar. Çiçekli'nin dikta 1954 Subatının 25'ine kadar devam eder. İdareden memnun olmayan genç subaylar hareket etmişlerdir. Gene bir sabah radyo el konur, zırhlı arabalar Şam sokaklarında görünür albay Mustafa Hanım'un liderliğindeki hareket başarıya ulaşır. Bir süre sivillerin Suriye idaresinde rol oynamaya başladıkları fark edilir. Baas partisi faaliyetini genişletir. Ancak bu süre Suriyenin içi çetnli cerevanların at oynattığı bir meydan halini alır. Sivil idarenin sağdan veya soldan komplolarla karşı karşıya olduğundan bahsedilir. 1957 Ağustosunda Batınia

Suriye Sosyalistleri ne istiyor?

Irakta olduğu gibi Suriye ihtilâlinde de Baas sosyalistleri önemli bir rol oynadılar. Bu bakımdan Suriye Baas Partisi Genel Sekreteri Mişel Eflâk'in, ihtilâlden bir kaç gün önce Bağdatta yaptığı basın toplantısı önem kazanıyor.

Michel Eflak

Soru — Komünizme karşı olan tutumunuz nedir?

Cevap — Bir doktrin ve milletlerarası hareket olarak komünizm karşı hiçbir menfi tutumu, tutumuz yoktur. Birer sosyalist olarak düşüncelerimizden bazıları ni borçlu olduğumuz Marksizmle hayranlık duyarız. Fakat Arap ülkelerindeki Komünist partileri meselesi apayrı bir konudur. Komünist partileri, Arapların birliği için doğru olan hamlesini anlamak ta aciz olduklarını ortaya koymuşlardır. Komünistler ekseriya Arap milliyetçiliğine karşı çıkmışlardır.

Baas Partisi Yönetim Kurulu, iki yıldan fazla zamandır Kasım rejimini devrildiği anda, Komünistleri mâruz kalacakları katliamdan korumak için gerekli tedbirleri düşünmüştür. Komünistler bize minnettar kalmamalıdır. Çünkü Iraklı Baas Partisi mensupları prensiplerine uygun olarak hareket etmeselerdi, Irakta çok fecî olaylar cereyan edecekti.

Soru — Suriye - Mısır Birliği sırasında, Baas Partisi mensuplarını daima kabine dışında bırakma Nâsır'a karşı Baas Partisinin şimdiki siyâseti nedir?

Cevap — Bu geçmişe ait bir

konudur. Nâsır hareketi Suriye - Mısır birliğinden beri büyük gelişmeler göstermiş ve o zaman ki olayların verdiği derslerden faydalı sonuçlar çıkartmıştır. Başkan Nâsır ile Baas Partisi arasındaki görüş ayrılıkları, o zamandan beri son derece azalmıştır.

Soru — Burada Baas Partisinin lideri olarak bulunuyorsunuz. Şubatın beri Irakta kurulan rejimin Baasçı olduğunu söyleyebilir misiniz?

Cevap — Baasçılar, öbür Iraklı milliyetçilerin yanında, ihtilâle büyük yardımda bulunmuşlardır. Yeni Rejim, Baas Partisinin, başlangıçta bu rejimin kurulması için oynadığı rol oranında, Baasın nüfuzu altına girmektedir. Bizim göre, genel olarak Arap ihtilâli, ancak Baasçı bir ihtilâli olarak vasıflandırılabilir.

Soru — Suriyedeki rejim hakkında düşünceleriniz?

Cevap — Bizim için, sosyalizm ile Arap Birliği birbirinden ayrılmaz, yalnız tek bir Arap ülkesinde kurulan Sosyalizm Kasım rejiminde olduğu veya bugün Suriyede görülmemekte olduğu gibi, fiyasko ile sonuçlanmak tehlikesi taşınmaktadır.

Suriye bugün gerici ve polis

ki rejim, gün geçtikçe kötüye gitmektedir.

Soru — Her Arap ülkesinde, Arap Birliği ile Sosyalist bir rejim birlikte mi girmelidir?

Cevap — Eğer herhangi bir durum Arap ülkesinde Arap Birliği hareketinden önce bir sosyalist rejim kurma fırsatını verirse, in kân sağlanır sağlanmaz, sosyalist sistemden Arap Birliğinin gerçekleştirilmesine geçmek için çalışmak yerinde olur. Meselâ, kurtarılmış Arap ülkeleri olan Mısır, Cezayir, Yemen ve şimdiki de Irak, dayanışmalarını kuvvetlendirmek ve bütün alanlarda elbirliğiyle çalışmak zorundadırlar.

Soru — Petrol meselesi hakkındaki görüşünüz?

Cevap — Prensip olarak biz, Arap ülkelerindeki petrol kaynaklarının tamamıyla devletleştirilmesinden yanayız. Bununla beraber, pratikte böyle bir tedbir, ancak etrafta bir plânlama ve konuşun ortaya çıkardığı bütün meseleleri enfine boyuna inceledikten sonra uygulanabilir.

Soru — Sosyalist ülkelerin ve öbür komünist ülkelerin, Arap ülkelerindeki faaliyetlerini takibi etmeniz gerekir mi?

Cevap — Biz o kadar gitmiyoruz. Böyle bir şart öne sürmüyoruz. Fakat bana kalırsa bizi bu noktada en iyi habiyun Yağcıdır.

düzenlediği bir hükümet darbesi hareketi da genişlemiştir. Bu ortamda Suriyenin Mısır ile birleşmesi fikri gelişir ve 1 Şubat 1958 de Mısır ile birleşen Suriye 3 se-

nelik nisbi istikrar devrine girer. 28 Eylül 1961 de gene bir askerî hareket ile Birlik bozulur Suriye bağımsızlığını ilan eder.

loji sanmasının ne kadar yaygın olduğunu gösterir. Halbuki doğrusu bunun tam zıddıdır. Devletçiliğin Anayasaya konması onun, ulusun yasa-yapısının bir parçası olarak bir gerçek, bir olay olması demektir. Diğer bir faydası, Anayasasının diğer ilkelere göre hükümet ve parti değişmelerinden kurtararak sürekliliğini ve geleceğini garanti etmektir. Halk Partisi yığın ve devrim partisi olmaktan çıktığı halde tüzüğünü minyatür bir anayasa, kendini de minyatür bir devlet yerine koymakta siyasî gelenekte büyük bir tuhaflik ve tekelçilik yarattı. Onun tesiriyle başka partiler de anayasa ilkelere tüzüklerine koyup, siyasî amaçları anayasada bazı değişiklikler yapmak isteği gibi demokrasiye tamamiyle meçru bir şey yapmak olduğu nu açıkça söyleyeceklerine, Halk Partisi nin tekelçiliği yüzünden sonsuz bir yalancılık edebiyatı yarattılar. Halk Partisi devletçiliği kendi ideolojisi haline getirince, devletçi anayasasının uygulanmasını, bu partinin kendi ideolojik anlayışındaki dalgalanmaların eline teslim etmiş oldu; böylece, devletçiliğin bir anayasa ilkesi olmasından sağlanacak fayda yok edilmiş oldu. Bu sayfa da Kemalizm iyice dondurulmuş bir kağıtlar sistemine haline getirildi ve hattâ ideoloji dışı olan Kemalizmi totaliter ideolojiler yararına kullanma kanalları da açılmış oldu. Kemalizmi gerçekleştirmek şöyle dursun, onun gerçekleşmemesi için gerekli bütün önleyici tedbirler baş meşgale haline geldi. Toprak

günden Serbest fırka ise, aksine, bütün sınıfların küçektlediği bir parti oldu. Biz de parti hayatı çok defa «üzüm üzümüne baka baka kararır» sözüne uygun şekilde yürür. Çalk bir parti, diğer partisi de çalk eder. Serbest parti, Halk Partisini; Halk Partisi Demokrat Partiyi; bu da hem tekrar Halk Partisinin hem de kendisi geleceğini yürüten bütün partileri çalk etmiştir. Serbest partinin meydan okuyuşu karşısında Halk Partisi sınıf çıkarları na taviz verme yoluna iyice girdi. Çıkar temsilcileri olmayan eski devrimci, asker, aydın, memur kaynaklılar yerine yavaş yavaş esraf, ağa, bey temsilcileri paradede üstün gelmeye başladı. Bu değişmeye paralel olarak, parti halk, köylü, işçi ve aydın kütellerine dayanmak yerine bunların hepsi Kemalizm için fiili ya potansiyel düşmanları olarak görüldü. Bilhassa aydın ve işçi şüpheli insanlar olarak görülmeye başladı. Aslında Kemalizme karşı olan çıkar-zümreleri onu kendi inhisarı altına aldılar. Bu değişmelerin farkında olmayan bazı aydınlar kendilerini mahkemede veya hapishanede buldular. Aslında bir ideolojik olmayan, Anayasaya girmekle hukuki bir müeyyide alan devletçilik Halk Partisi tarafından bir ideoloji şekline sokularak tüzüğe alındı. O zamanlar buna itiraz edilmediği halde devletçiliğin Anayasaya girmesine karşı çok teokitler yapılmıştı. Bu da onu ideo-

hukuku reformu, işleşmesi, vergi, eğitim alanlarında gerekli reformlar önelerek veya çalk edilerek halk kütlelerinin güdümü ekonomik kalkınmadan faydalanma kanalları tıkandı. Halk Partisinin geçirdiği değişiklikler konumuz olan devletçilik açısından üç sonuç meydana getirdi: (1) programın sınırlı ve amaçları genişletilecek, belirlenecek, somulaştırılacak yerde gitkçe daralması, kağıtlamaya, katılmasına başladı. (2) Değil her evrim veya devrimde hattâ normal bir idarede bile işlenmesi tabii olan hataların görülmesi, incelenmesi, tartışılması, kontrol edilmesi, düzeltilmesi, bunların vereceği sonuçlara göre programa müesirliğini sağlamak için gerekli olduğu görülecek reformların birer birer adım adım yapılması işi tamamiyle bir tarafa bırakıldı. (3) Parti, sınıf çıkarları aracı olunca (ki buna kimsenin itiraz etme hakkı yoktur, o parti bir ulus partisi olmak iddiasında olmamak şartıyla) gayet tabii olarak toplumsal reform meselelerinde Kemalist değil, ideolojik tavırlar takınılmaya başladı. Ve bunda yavaş yavaş sağcı, muhafazacı, hattâ anti-demokratik faşist eğilimler parti içinde her zaman yer alan liberal veya sosyalistimsi veya nötr eğilimlerin üstüne çıkmaya başladı. Bazıları Kemalizmi faşizm veya nazizm gibi bir ideoloji olarak anlamaya, gerçek Kemalizmi de solculuk, kızlık, Moskova ilhamlı olmak gibi âmiyane la-

kardılarla ifade edilen tehlikeli bir devrim için olarak anlamaya başladılar. Atatürk ün ölümünden sonra Kemalizm öksüz kaldı; parti çıkarlarının günlük hizmetlerini gören bir evlâtlık haline girdi.

Kemalizmin üçüncü yönü olan devletçiliğin hem ekonomik hem toplumsal yararı asıl bundan sonra, ana-tezin gerçekleştirilmesi için zaruri olan şartlara aykırı yollarla gidile gidile devletçilik Kemalizme aykırı bütün sonuçları ile birlikte nihayet Demokrat Partinin nermin ellerine teslim edildi. Bugün gördüğümüz sonuçlar Kemalizmin kısaca anlattığımız ana programın daraltılması, durdurulması, bozulması, başka yönlere çevrilmesi, ideolojik amaçlara âlet edilmesi sonucudur. Bundan başlıca sorumlu olan Halk Partisi, son devrimden sonra bütün tenkidlerin ötekî partiyeye çevrilmesi sayesinde bu sorumluluğu unutturmaya muvaffak oldu. Halbuki, bu partilerin ikincisi Kemalizmin devletçilik anlayışını bozan birincinin yavruduğu bir partidir. Özellikle bugünkü partiler hayatında birincisinin büsbütün manasızlaşması onun Kemalizm ve devletçilikle bir ilgisi kalmadığını gösterir; çıkar meseleleri orada hâlâ başta gelmektedir.

Gelecek yazı:

TOPRAK
REFORMU

ORTAK PAZAR VE SINEMA

Nijat ÖZÖN

Hangi yönden bakılırsa bakılsın, Ortak Pazar, sinema alanında sonuçları şimdiden kestirilemeyecek yepyeni bir denemeye girişmek zorundadır. Kesin olarak bilinen bir şey varsa o da, bu denemenin bütün dünya sinemasında temelli değişikliklere zincirleme tepkilere yol açacağıdır.

«Avrupa İktisadi Topluluğu» ya da daha yaygın adıyla «Ortak Pazar»ın sinemaya ilgili yönü gittikçe önem kazanmakta, günün konusu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yılın içinde Fransız yapımcılarının bütün film yapımını durdurarak gerek Fransız bütçesi gerekse Ortak Pazar Yürütme Komisyonu üzerinde baskı yapmağa girişmeleri bunun ilk önemli belirtisidir. Gerçekten de sinema Ortak Pazar içinde ve dışında ortaya oldukça çarpışık meseleler çıkaracaktır. Bilindiği gibi Ortak Pazar, Batı Avrupadaki altı ülkenin (Fransa İtalya Batı Almanya Belçika Hollanda Lüksemburg) arasında iktisadi birlik kurarak bir «ortak pazar» meydana getirmelerini, bu ortak pazar içinde gümrük engellerini, yavaş yavaş azaltarak sonunda tamamen kaldırılmalarını, Ortak Pazar içindeki ülkelere karşı tek bir gümrük engeli meydana getirmelerini, Ortak Pazar içinde bütün ürünlerin mamullerin, el emeğini aynı koşullar altında serbestçe sürümünü sağlamalarını öngörmektedir. Bundan başka Ortak Pazarın öbür Avrupa ülkelerini de içine alarak gittikçe genişlemesi aynı zamanda bir Avrupa Siyasal Birliği kurulması da Ortak Pazarın en önemli eteklerindenidir. Bunun sonunda ortaya Amerika Birleşik Devletleri gibi bir Avrupa Birleşik Devletleri çıkması tasarlanmaktadır.

Bütün bunlar Ortak Pazar'da sinema endüstrisinin yapısında önemli değişikliklere yol açabilecek, etkileri Ortak Pazar dışında da duyulabilecek konulardır. En önemli iki konu, Ortak Pazar içindeki koruma düzenleri ile Ortak Pazar ülkelerinin yabancı ülkelerle film alışverişinde ortaya çıkacaktır. Ortak Pazar içindeki koruma düzenleri şimdi ilk sırada gelen bir konu olmuştur. Yıkarda, Ortak Pazarın içinde her geçen gün, mamul, el emeği için eşit koşulların kurulacağını belirttik. Oysa sinema bugün hemen bütün ülkelerde özel bir koruma düzeni gerektiren çalışma koludur. Nitekim baş başına bir sinema endüstrisi bulunmayan Danimarka, Lüksemburg, Belçika bir yana bırakılırsa, dünya sinemasında birinci yer tutan Fransa ile İtalya'da sinema endüstrisi devletçe geniş ölçüde desteklenmekte, korunmaktadır. Buna karşılık, yine oldukça geniş bir sinema endüstrisi olan Batı Almanya da bir koruma düzeni yoktur, bu yüzden de Alman sineması sağdan beri bir türlü belini doğrultamamıştır. Ortak Pazarın kurulmasıyla ilgili Roma anlaşmasına göre ya bu koruma düzenlerinin bütünüyle kaldırılması ya

da bütün Ortak Pazar üyeleri için ortak bir koruma düzeninin kurulması gerekmektedir. Nitekim bu amaçla Fransa ile İtalya Ortak Pazar Yürütme Komisyonuna iki ayrı tasarı sunmuşlardır. Fakat yalnız koruma düzenlerinin birliğiyle uygunlaştırılması yetmemektedir; çünkü Ortak Pazar ülkelerinin her birinde sinemadan alınan vergiler aynı değildir. Almanya'da % 8 olan vergi, İtalyada % 19, Fransada % 33'e yükselmektedir.

Fransız sinemacılarının bütün film yapımını durdurmak tehdidi işte bir yandan koruma düzeninin yeni baştan ele alınmasını, bir yandan da sinema vergisinde bir azaltma yapımını sağlamaya çalışmaları göstermektedir. Fransa'da 1953'te çıkarılan, 1959'da yenile-

tilen Sinemaya Yardım Kanunu, sinemaya yapılan yardımın gittikçe azalmasıyla bütünüyle kaldırılmaması sağlayacak biçimde düzenlenmiştir. Nitekim 1963 yılı için bu yardım, Fransa'da filmlerden elde edilen gelirin % 5,5'u, yabancı ülkelerde elde edilen gelirin % 23'ü olarak saptanmıştır. Oysa 1957 yılındaki istatistikler üzerine saptanan bu miktar, bugünün gerçeklerine uymamaktadır. Fransa son beş yıl içinde, 100 milyona yakın sinema seyircisini kaybetmiştir. Yabancı pazarlarda da günden güne bir gerileme görülmektedir. Bu durumda, yani bir yandan seyirci kaybı, bir yandan yabancı pazarların tıkanması, zaten kanuna göre gittikçe azalması öngörülen yardım bütününe etki siz duruma getirmektedir. Fransız yapımcıları, yabancı pazarlardaki gelirlerden herhangi bir pay alma yan, buna karşılık yurt içindeki gelirin % 14'ünü yardım olarak alan İtalyan sinemasının benzer bir koruma düzeni istemektedirler. Nitekim İtalyan sinemasındaki bu koruma düzeni Ortak Pazar Yürütme Komisyonunca onaylanmıştır. Bu yılın ilk ayında Ortak Pazar'ın altı ülkesinden sinemacıların Pariste yaptıkları toplantıda da, aşağı yukarı buna benzer bir koruma düzeninin Avrupa çapında uygulanması ilkesi kabul edilmiştir.

Bununla birlikte, böyle bir koruma düzeninin Ortak Pazar çerçevesinde uygulanışı kolay olmayacağı, ortaya birtakım meseleler çıkarabileceği gibi gerek Avrupada gerekse kıtalar arasındaki film alışverişinde de büyük değişikliklere yol açacağı şüphe götürmez. Örneğin bu değişikliklerden biri, İtalya, Fransa, Batı Almanyanın

Jacques Prévert

Bana göre hava eşit.

Bana göre hava özgür ve kardeşçe.

yanı sıra, Ortak Pazarın öbür üç üyesinin ve sonradan bunlara katılacak öbür üyelerin de aynı koruma düzenini uygulayarak sinema endüstrilerini geliştirmeye çalışabilir. Böylece Ortak Pazar ülke

ri, film bakımından kendi kendilerine veter duruma geçebilir. Bu gerçekleşme bile, İtalya, Fransa ve belki de Almanya, Ortak Pazar üyelerinin film ihtiyacını karşılayabilecek, gümrük duvarının da

HAFTANIN KİTABI

ŞİİRLER

Jacques Prévert. Çeviren: Sabahattin Eyuboğlu. Çan Yayınları, İstanbul, 1963. 96 sayfa, 4 lira.

Çan yayımları mutluluk getiren kitaplarına bir yenisini daha ekledi: Sabahattin Eyuboğlunun Prévert çevirileri. Kitabı İvi Stangal resimlemiş. Ünlü şairin dört eserinden seçilen ciltli bir şiir sunuluyor. Aşağıda Sabahattin Eyuboğlu'nun önsözünü, yanda da kitaptaki kısa şiirlerden seçtiğimiz bir kaç örneği okuyacaksınız.

Kimi ozanlar hem bütün insanlara seslenir, hem de çevrelerinin havasını, kokusunu vitirmez, yaşadıkları sokağın diline, deyişine sıkı sıkıya bağlı kalırlar. Böyleler çoklukla özentsizce, rahatça, oynarca ozan olurlar. Evrenselliklerinde de, yerliliklerinde de sıkı sıkıya tutunmuşlardır. Kendileri kalılarak herkesin sözcüğü olurlar. Şaka ederken derinlere iner, derinlerde dolaşırken şaka eder gibidirler. Çocuksu bir dille insanlığın dramını söyler, insanlığın dramını anlatırken çocuksu bir hal taşınır. Böyleleri ozanları çok ciddi üniversite hocaları, ya da çok ciddi eleştirmeciler ciddiye almazlar. Prévert böyleleri ozanlardandır. Beyinleri yüreklerindedir böylelerinin. Düşünceleri bir türkü, türkülerini bir üslupla söyler. Asık yüzlü sakallılara karşı gülümseyen çocuklardan, gösterişli kartallara karşı cıvılcı cıvılcı serçelere, para babalarına karşı fakir fukaradan yanadılar. Sıcak salonlarda üşür, soğuk sokaklarda ısınırlar. Şiir insan kovanları içinde oluşan bir baldır onlar için, bir halk türküsüdür her şeyden önce.

Prévert'si ozanlar Fransız edebiyatının çağdan çağa gelişen ve Fransız halkının bambaşka dokunan bir kanadıdır. «Esprit gaulois» diye adlandırılan Fransız şakacılığını yücelten bu kanadın en ünlü temsilcileri arasında

da Villon'u, La Fontaine'i, Verlaine'i sayabiliriz. Bu ozanlar, belki de halka bağlılıkları dolayısıyla, hep bağımsız kalmış, şiir okullarına, ozan topluluklarına katılmamışlardır. Başlarına buyruk, uçarı, hasardır hepsi. Ele avuca sığmaz, bağlasan durmaz, kural mural dinlemez, hiçbir zora, Tanrı zoruna bile boyun eğmezler. Yalnız sevgi dizginleyebilir onları, ama sevgi de dizgin nedir bilmez.

La Fontaine'den sonra Prévert'i Türkçe söylemeye çalışmak büyük bir keyif oldu benim için. Doğrusunu isterseniz her ikisinin de asıl tadına çevirirken vardım. Benim halimin diliyle de içten içe bir yakınlık sezdim dillerinde, anlatılmaz, kâğıtlara sığmaz bir yakınlık. Ezop'un yaşadığı bu bizim top raklarda ötedenberi halk ozanlarının bol yaşıdığı, Anadolu türkçesini o ozanların yağurmuş olmasından geliyor belki bu yakınlık.

KASAP DÜKKANINDA

Kasapta taze etin üstüne
Hoyratça yosmaca saplanmış
Kâğıttan bir kızıl gül
Bağırıyor bato kılığında
Ölüm diye bar bar bağırıyor
Akşamlığım giymiş bir et yeylet
Geçiyor dükkânın önünden
Gülül dermeden sesini duymadan
Ve derecikte kan
Önce yaytıp stuyun üstüne
Aktıyor usul usul
İlk karanlıklar içinde
Taktığı ardına bir an için
Et yemeye giden adamın

YENİ MEVSİM

Bereketli bir toprak
Babacan bir ay
Herkesin açık bir deniz
Güler yüzlü bir güneş
Sular boyunca
Kavak yellerinin kızları
Ve dünyanın bütün delikanlıları
Yüzüyorlar kendilerinden geçmiş
Dipsiz sevinçler içinde
Ne yaz var artık ne kış
Ne bahar ne güz
Güzel hava yalnız hep güzel hava
Ve bu canım çocuklar
Tanrıyı dünya cennetinden kovmuşlar
Tanrı iş aramaya gidiyor fabrikaya
Hem kendine hem yılanına iş
Ama fabrika yok ki artık dünyada
Ne mi var
Bereketli bir toprak yalnız
Babacan bir ay
Herkesin açık bir deniz
Güler yüzlü bir güneş
Tanrı kalıyor mu sana ortada
Sürüngeyle birlikte
Kalır ya
Zamana ayak uydurmazsa.

HÜRRIYET CİLVELERİ

Bir kapanım dışları arasında
Beyaz bir tilkinin pençesi
Kartlar üstünde de kan
Beyaz tilkinin kanı
İzler de var karda
Beyaz tilkinin izleri
Üç ayakla kaçan tilkinin
Batan güneşe doğru
Dışları arasında
Diri diri bir tavşanla.

«Tek Adam» Mustafa Kemal'in, beşerî hayatının hikâyesidir. «Tek Adam» da Mustafa Kemal, çileleri, yalnızlıkları, yenilgileri ve zaferleri ile bir insan olarak yaşar, yoğrulur. Bir dünya şöhretli ve insanlığa malolan bir kahraman olarak ölür. Bu uzun yolculuğun kısa hikâyesini Şevket Süreyya Aydemir'in «Tek Adam» isimli kitabında okuyacaksınız. Bu kitap, vakti gelince basılacaktır. Bu sayımızda sunduğumuz Karar Gecesi «Tek Adam»dan bir parçadır.

KARAR GECESİ

Şevket Süreyya AYDEMİR

«Askerlikten ayrılmak? İşte bu hesapta yoktu. İşte bu olamazdı. Hapîsler, sürgünler, Abdülhamit zindanlarında zincire vurulmak, Libya çöllerinde unutulmuş, Anafartalarda yaralanmak, Muş dağlarında, Suriye kapularında esâret, ölüm... Evet, her şey olabilirdi. Bunların hepsi onun hayat yolunda mukadder görülecek hallerdi. Ama askerlikten ayrılmak? İşte bu düşünülemezdi...

Halbuki şimdi ona:

— Askerlikten çekil Paşam, diyorlardı, askerlikten çekil. Kendi arzularla istifa et! Yoksa İstanbuldan Erzurum telgrafhanesine uzanan telgraf telleri kötü bir haber getiriyorlar. Padişah seni ordudan atıyor. Rütbelerinizi, nişanlarınızı alıyor. Bugün bir ordu kumandasını. Valilere emirler verebilir, Kumandanlara kumanda edersin. Ama yarın?...

Hem niçin yarın? Belki şimdi şu anda, şu harap Erzurum telgrafhanesinde yorgun, uykulu bir memur, makinasının başında, İstanbulun Erzurum Valisine, Erzurum kumandanına, bir bakışta kimseye bir şey söylemeyen kapalı bir şifresini belki de yazmakla meşguldür. Gecenin bu saatinde, o harap Erzurum telgrafhanesinin o perişan odasında, bir avucun içinde saklanabilecek kadar küçük, basit, manasız ve duygusuz telgraf aletinin uçları kalker, iner. Tuşlar işler, durur.

Her gün, her yandan gelen, birbirini tutmayan, olmadık haberlerin kaydedildiği ince önemsiz kâğıt şeritlere, belki şimdi de noktalar hatlar birteviye, çizgi çizgi bir şeyler işler. Tuşların tikirdisi, telgraf makinasının başındaki uykulu memur için bir ninni gibidir. Arasına bir elyle kaç gündür traş görmeyen yüzünü kaşır. Sakallarını sıvazlar. Gözlerini oğuşturur. Fesini etkaya iterek kirli, karmakarışık, aklıışmış saçlarını karıştırır. Uykusu açılmış diye...

Arasına da, günde kimbilir kaç tanesini devirdiği çay bardağını yakalar. Soğuk, tatsızlaşmış birkaç yudum çay alır ve boyuna esner ve odacıya seslenir: — Ali bek, bir çay tük da...

Ama telgraf makinasının tuşları durmadan işler. Hepsî de birbirine benzeyen, hepsî de birbirinden manasız görünen hatların, noktaların sıralandığı kâğıt şerit uzar, kıvrılır, düğümlenir durur. Onları derleyen, düzelten, parça parça kesip satır satır bir kâğıda sıralayan memur için, bunlar birbirinden farklı değildir. Bir yolcu telgrafı, bir doğum haberi, bir havalet bir jandarma tebliği ve nihayet İstanbul emri, onun için, her devri birbirinden farksız bir değirmen çarkının yıllar yılı döndüğü gibidir.

Amia ya onun için, Evet, onun geleceği, onun kaderi şimdi, uzaktan, uzak yollardan dağları, belleri aşır gelen bu telgraf tellerinin getireceği işaretlere bağlıdır. Askerlikten çıkarılmak, ordudan kovulmak, bir sivil adam, bir hiç olmak? Hem de yurdun bu hücrâ kalesinde? Birden bir misafir, hem de istenmeyen bir misafir hâline gelmek? Ne vakit ayrılacağı, ne vakit yola çıkacağı beklenen bir misafir haline gelmek? Fa-

kat nasıl, niçin ve nereye gidecek? Evet, nereye, nasıl ve niçin? Ama kulağının ardında ona boyuna bir sesler fısıldayan bir ses var. Durmadan konuşur:

— İstifa et Paşam, askerlikten çekil! Onlar seni çıkarmadan İstanbul emri gelmeden. Onlar senin rütbelerinizi, nişanlarınızı alıp seni bir hiç, bir ordu matruhu haline getirmeden! Sonra belki de her şey biter...

Ama iş yalnız bu kadar mı ya? Bir kâğıt istemek, bir kalem almak, sonra bu kâğıdın üstüne «işte askerlikten çekiliyorum, mesnedimi, yetkilerimi size iade ediyorum.» diye bir kaç satır karalayıp altına imzasını atmakla her şey bitecek mi? Ne gezer İstanbuldan sızan haberlere göre iş bu kadarla da bitmiyor. Onun yalnız yetkilerini, üniformalarını değil, kellesini de istiyorlar!

Önce ordudan çıkarılmış bir insan olacak. Apoletlerini, elbiselerini atacak. Haydi buna razı olsun diyelim. Haydi eğer bulunabilirse pazardan ucuz, hazır, vücutundan dökülen uydurma bir sivil elbise alsın. Çizmelerinin rogan general çizmelerinin yerine, yemeni bozması bir çift kavat kundurası uydursun. Hattâ o da bulunmazsa bir postal, bir keloşla idare etsin.

Bir ân için kendisini, başında çiy kırmızı kalıpsız bir fes ve sırtından dökülen bu hırpanî sivil elbiseler içinde düşündü. Pek iyi ya sonra? Evet sonrası da var. Artık bu kışarlarda, bu ordu evlerinde yeri olmayacak. Yan odada yaverler, kapıda emir erleri, her kapıyı vurup girenin, karşısında öçeklerini birbirine çarpıp dımdık selâm veriş ve emir bekleyiş... Sonra her geçtiği yolda asker, sivil herkesin, ona selâm durup yol açış... Hep başköşelerde, hep itibar yerlerinde, her sofranın şeref mevkiinde yerleş...

Herkes ona bakacak. Herkes onu sayacak. Valiler, kumandanlar, idare ve ordu erkânı, rütbelere göre, hıdemlerine göre, yetkilerine göre etrafına sıralanacaklar. O söylerse dinleyecekler. O susarsa susacaklar. O gülersse hafifçe gülüp o düşünürse düşünecekler.

Halbuki şimdi? Hem de belki şu dakikalarda- Bir- öen kapı vurulabilir. Ona artık ordudan olmadığı, rütbelerinizi, yetkilerinizi aldığınız, askerlikten kovulduğunuz emrini, belki Kolordu Kumandanı, Kale Kumandanı bile değil de orta rütbede bir kurmay, hattâ bir emir subayı getirebilir!

Mesclâ gelen kurmaydır. Biraz durgun, biraz kararsız, biraz üzgündür. Ama nihayet emir, emirdir. Söyleyeceklerini söyler:

— Kolordu Kumandanı Paşa hazretleri şu anda biraz meşguller. Bizzat gelemediler. Ama hürmetlerini bildirdiler. Bir de soruyorlar: Acaba ne vakit Erzurumdan hareket etmek isterler diye?... Sonra maalesef şu tevkif ve sevk emri de var! Ama Kolordu Kumandanı

Paşa, üzülmesin buyuruyorlar. Malûmu devletleri bunlar hep ahvali hazırca icabı diyorlar. Zatıdevletleri de takdir buyururlar ki, bunlar hep geçicidir. Kumandan Paşa bu kanaatta. Herşeyin düzeleceğine emindirlir. Zaten kendileri de zatı devletlerini ziyaret buyuracaklar...

Sonra kısa bir sükût. Belli, Kurmayın sözleri henüz bitmemiştir:

— Tabii resmî mecburiyet dolayısıyla ehemmiyetsiz bir mevkufiyet tertibatı almdı. Seyahat vasıtası olarak araba temin edilmiştir Merak buyurulmasını bendiniz de, birkaç arkadaş ve askerle beraber yollarda zatı devletinize refakat için emir aldım. Daima emirlerinizde olacağım. Zaten Kolordu Kumandanı Paşa hazretleri de hareketten evvel bizzat teşrifile ziyarete bulunacaklardı. Ve...

Sonra cebinde sakladığı katlanmış bir kâğıdı, önemsiz birşeymiş gibi çıkaracaktır. Açacak, uzatacaktır. Bu bir tebliğdir. İstanbul tebliği. Altında Kolordu Kumandanının küçük bir havaleti. Okunacak, imza edilecektir:

«Ordudan infisâl ettirildiğime müteallik Emri Nezâretpenâhileri tebellug edilmiştir.»

Altına bir tarih ve bir imza: Mustafa Kemal. İşte o anda herşey bitmiş olabilirdi.

Tabii daha gecenin kâpiya ve etrafa nâbetçiler konulacaktı. Samsundan kendisi ile beraber gelen mal-yetli birer veda etmek zorunda kalacaklardı. Kimisi dımdık karşısında vaziyet alıp selâmlarını verecek, gene askerce dönüp, çıkacaklardı. Ama yaverleri ile arasında yalnız âmirlik değil, kardeşlik bağları vardır. Herbiri ayrı ayrı ellerinden öpeceklerdi, onların ayrı ayrı boyunlarına sarılacakları, yanaklarından öpecekti. Hiçbiri gözyaşlarını tutamayacaklardı. Sonra bütün yaverler karşısında dizilecekler, bir elleri tabancalarında selâm vaziyeti alacaklar:

— Emret Paşam, biz emrindeyiz, diyeceklerdi.

Sivil arkadaşları aynı mahzunluk içinde olacaklardı. Ertesi gün Vilâyet gazetesinde küçük bir tebliğ:

«Sabık Ordu Kumandanlarından ve Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa, Emri Âhı vebile silki celili askeriden infisâl ettirilmiş olmakla, İstanbula müttehî hareket olduğu. v.s.»

Evet, bütün bunlar niçin olmasındı? Omuzbaşında marıldanan ses durmadan söylenir:

— Askerlikten çekil Paşam, ordudan çekil. Kendi arzularla istifa et!

Yoksa İstanbuldan Erzuruma uzanan telgraf telleri kötü haberler getiriyorlar. Padişah seni ordudan atıyor. Rütbelerinizi, nişanlarınızı alıyor. Bugün bir Ordu Kumandanısın. Valilere emirler verebilir, kumandanlara kumanda edersin. Ama Yarın?... Evet yarın? Hem niçin yarın?...

TÜRKİYE KREDİ BANKASI
SERMAYESİ 20.000.000 TL
MERKEZİ İSTANBUL

Subeleri:

İZMİR	SAMSUN
BEYOĞLU	HASKÖY
ADANA	ÇAPA
GALATA	KONYA
KADIKÖY	YENİŞEHİR
OSMANBEY	İSKENDERUN
ANKARA	BURSA
BEYAZIT	MERSİN
EDİRNE	BAKIRKÖY

ANAFARTALAR

*Her türlü bankacılık muamelâti
Zengin ikramiyeli
küçük cari hesaplar.*

UĞUR K.

İNSAN TALİHİNİ KENDİ YARATIR

**SERVETE KAVUSMAK İÇİN
TASARRUFLARINIZI
ZİRAAT BANKASINDA
TOPLAMALISINIZ**

T. C. ZİRAAT BANKASI